

Petri Paju & Tommi Hoikkala

Yksilöllinen pakkovalinta – sukupolvea myöhemmin

Pitkähkö onnittelukortti 30-vuotiaalle Nuorisobarometrille

Tämä katsaus on kommentti ja jatko-osa vuosituhatosen alussa kirjoittamaamme "Sukupolvitutkimus ja nuorisopolitiikka" -artikkeliin (Hoikkala & Paju 2002). Artikkelimme ilmestyi kirjassa, jonka otsikko kiinnittyi nuorisopolitiikkaan. Tämä teksti osallistuu puolestaan Nuorisobarometrin 30-vuotispäiväjuhlintaan ja perustuu enimmäkseen juhlabarometrin aineistoon. Juhlabarometriin viitatessamme kysymys on siis 30-vuotisjuhlabarometrista *Nuoruuden kolme vuosikymmentä* (Happonen & Kiilakoski 2025).

Sukupolvista oli kysymys aiemmin ja on myös nyt. J. P. Roos (1987) sijoitti tunnetun sukupolvijaottelunsa neljänneksi osioksi 1950-luvulla syntyneiden "lähiösukupolven". Teksteissämme (Hoikkala & Paju 2002, 2008) kehitelimme Roosin jaottelua korvaamalla lähiösukupolven hyvinvoinnin ja yksilöllisen pakkovalinnan sukupolvilla. Puhuimme sukupolvista massasukupolvina, jotka eivät ole mobilisoituneita mannheimilaisessa mielessä (loppuviite: [MANNHEIM](#)). Jatkamme edellistä artikkeliamme myös siinä mielessä, että esimerkiksi syntyvyydestä puhuttaessa puhumme Suomen syntyvyydestä tietäen, että muitakin mahdollisuuksia olisi.

Sukupolvet niin kuin ne esitimme vuonna 2002

Hyvinvoinnin sukupolvella tarkoitimme 1960-luvun puolivälin molemmin puolin syntyneitä suomalaisia. Tämän sukupolven syntymäkohortit olivat paljon pienempiä sitä edeltävien suurten ikäluokkien (häntäikäluokkineen) vastaaviin verrattuna. Hyvinvoinnin sukupolvi kasvoi laajenevan hyvinvointivaltion palveluihin. Elinolot olivat verraten suotuisat, erityisesti kun verrata voidaan edeltäviin sukupolviin, joista jotain tiedetään. Tämän sukupolvimassan herkkä ikä osui 1980-luvun kulutuskuilun murroksen kasinokapitalismiin uusine eetosineen ja mediamaisemineen.

Hyvinvoinnin sukupolven kuuluvat kohortit ovat myös ensimmäisen Nuorisobarometrin (1994) vanhimpia vastaajakohortteja. Nuorisopolitiikan näkökulmasta hyvinvoinnin sukupolvi eli nuoruuttaan, kun ekspansiivinen (ks. Julkunen 2001; Hoikkala & Paju 2025) nuorisopolitiikka eli toistaiseksi viimeisiä vuosiaan. Kehitys tiivistyi erityisesti kansainvälisestä nuorisovuodesta 1985 (jota varten perustettiin oma komitea, kuinkas muuten) 90-luvun alun lamaan kestäneellä jaksolla. Tuolloin nuorisopolitiikka vielä laajeni ja levittäytyi uusille alueille tai kasvatti volyymiaan olemassa olevilla alueilla. Nuorisokomiteat, yhteiskuntatutkimus, työllistämismäärärahat ynnä muut vastaavat laajensivat yhteiskunnan roolia nuorten elinoloista huolehdittaessa. Hyvinvoinnin sukupolvi kasvoi yhdessä universalistisen hyvinvointivaltion kanssa ja kävi ensimmäisinä kohortteina läpi koko yhdeksänvuotisen peruskoulun (loppuviite: [MAKSUTON TOINEN](#)).

Yksilöllisen pakkovalinnan sukupolven nuoruuteen kuuluivat, kuten tuolloin totesimme, 90-luvun alun murroksen jälkeisen kiivaan muuttoliikkeen ja informaatioteknologisten sovellusten läpäisemät elämänmaisemat. Luonnehdinta on tehty silloisen Nokia Wunderlandin (Hoikkala & Paju 2002, 25) hengessä tietämättä, millaisia sovelluksia tulevaisuus olisi tarjoava jokaiseen taskuun. Nuorisopolitiikka ei enää etsinyt uusia alueita eikä pitänyt kiinni kaikista vanhoista. Esimerkiksi kunnallisen nuorisotyön lainsäädännöllinen perusta muuttui, tai oikeastaan mureni täysin (Silvennoinen & Nieminen 2002; Hoikkala ja Paju 2025).

Nimesimme teksteissämme yksilöllisen pakkovalinnan sukupolveksi 1970-luvun lopulla ja 1980-luvulla syntyneet, nuoruuttaan 1990-luvulla eläneet kohortit. Ne kohtasivat laman jälkeiset työmarkkinat, joissa kilpailutalous puhutteli sääntelyjärjestelmien purkamisineen yksilöä suoremmin ja toisella tavalla kuin aikaisemmin (Hoikkala & Paju 2025).

Tehokkuusopit ja kilpailullisuus ulottuivat myös sosialisatiojärjestelmän koulunpitoon tulosohjauksen ja koulupiirijaon myötä muokaten sitä tehokkuutta ja yksilöllisyyttä korostavaan suuntaan. Oppilaat huoltajineen pantiin erikoistumaan ja valitsemaan jo varhaisella iällä erilaisia henkilökohtaisia oppiaineprofiileja (Hoikkala & Paju 2008, 287–288). Painotettujen luokkien ja luokattomien lukioiden kaltaiset sosiaaliset innovaatiot alkoivat olla houkuttelevia tarjouksia keskiluokkaisille koulutustahtoisille eetosille. Yksilöllisyyttä luonnehdimme teksteissämme tietysti myös kuluttamisen teemoina, sillä sukupolvet alkoivat kasvaa suoraan informaatioteknologiin ympäristöihin. Vauraiden piirien monet teinit kasvoivat kulutussegmenttien airuiksi, ja niinpä tyylit, trendit, brändit ja biletykset vaihtuivat toisikseen kiihtyvään tahtiin, kuten Alissa Quart (2003) kuvaa journalistisessa *Brändätyt*-raportissaan teinimarkkinoiden muutoksia käsitellessään.

Yksilöllisen pakkovalinnan sukupolvi viittasi teksteissämme *yksilöllistävään* yhteiskunnallistamisen muotoon. Pakkovalinta oli kenties hieman kärjistävä metafora kilpailullisuuden ja tehokkuuden ajan lasten, nuorten ja nuorten aikuisten kohtaamasta rakennevaateesta. Esitimme, että pärjätäkseen on osattava valita ja osattava tietää, mitä on osattava, jotta pärjää tietoyhteiskunnassa, jonka aikuistumisväyliä luonnehtivat entistä enemmän erilaiset statuskampailut. Ei voi menestyä, jos ei osaa valita ja tehdä tiettäväksi eri yleisöille, kuinka ”cool” oma valinta onkaan. Et ole olemassa, jos et tule nähdyksi – näin ennakoimme ennen somea. Katsoimme, että valintojen paljous aiheuttaa myös ahdistusta sekä tematisoi riskien ja minähallinnan kysymyksiä. Eriarvoistumisen luokkakysymyksiä ja polarisaatioita olisi voinut eritellä enemmän kuin silloin tajusimme tehdä.

Laman yksi merkittävä seuraus oli työttömyys, erityisesti nuorisotyöttömyys. Kuvaavaa on, että ensimmäisen Nuorisobarometrin (1994) alaotsikko oli: ”Asennetutkimus nuorten koulutus- ja työmotivaatioista”. Jotakuinkin vuonna 1970–1975 syntyneet olivat

itsenäistymässä, kun työmarkkinat käytännössä rapistuivat alta. Samaan aikaan opintotukea uudistettiin ja harjoittelumahdollisuuksia lisättiin. Muutamaa vuotta myöhemmin, noin vuonna 2001 aiemman artikkelimme kirjoittamisen aikaan, talous kasvoi, mutta samalla oli vahvana tunne siitä, että muutos ei koskenut lainkaan samalla tavalla kaikkia. Pitkäaikaistyöttömyys ei vähentynyt, puhuttiin “työttömyyden kovasta ytimestä”, ja toisaalta “optiomiljonäärit” saivat paljon palstatilaa.

Sitä emme tuolloin suoraan sanoneet, mutta ajatus oli, että valinta on pakko ja että kunkin tilanne asettui omien valintojen seuraukseksi – ja oli siten oikeutettu ja itse aiheutettu. Yksilöllinen valinta siis osaltaan legitimoii yhteiskunnallista valintaa, joka otti osan kasvupyrähdykseen mukaan ja osaa ei (loppuviite: [KASVUPYRÄHDYS](#)).

Kiinnitämme tässä artikkelissa eniten huomiota Nuorisobarometrissä neljänä vuonna esitettyyn väittämään ”Menestyminen elämässä on itsestä kiinni”, koska se on taustatajatuksemme kohtalainen operationalisointi. Vuosituhannen vaihteen jälkeen nuorisopolitiikka, ja toki kaikki muukin, oli luontevaa kytkeä 90-luvun alun taloudelliseen lamaan ja sitä seuranneeseen teknologiavetoiseen kasvuun. Vuonna 2001 julkaistiin myös edellisenä vuonna tehdyn Pisa-tutkimuksen tulokset, joissa Suomi loisti, ja asia oli laajasti esillä. Pisa-ihmemaan huippukohta on nyt takanapäin ja Nokian osakkeen arvo alle kymmenesosan vuosituhannen vaihteen arvosta.

Vuosituhanen vaihteessa talouden virkoaminen oli jo selvää ja nopeaa, mutta oltiin kai ajatuksellisesti vielä aika kaukana siitä, että esimerkiksi lumilautailu tai frisbeegolfaus olisivat töitä töiden joukossa. Huomio oli vielä teollisuudessa ja viennissä; perusammatit valikoituivat sen mukaan (loppuviite: [PAITA](#)). Yksilöllisen pakkovalinnan sukupolvi perustui katkokseen, jonka lama ja sen kanssa samoihin aikoihin tapahtuneet maailmanmitan murrokset aiheuttivat. Edes jälkiviisaus ei anna aihetta muuttaa tätä perusargumenttia. Nuorisopolitiikka muuttui laadullisesti, riippumatta siitä palautuuko se koskaan volyymeiltaan (palvelut ja tulonsiirrot) lamaa edeltävälle tasolle (tarkemmin Hoikkala & Paju 2025).

Tässä jaksossa

Artikkelimme pohtii kasvuikään liittyviä tapahtumia ja murroksia tai niiden puutetta ja sukupolvitematiikkaa, ja sen empiirisenä tukikohtana ovat Nuorisobarometrissä mitatut asenteet ja väestötilastot.

Nuorten maailmassa ja nuorisopolitiikassa on tapahtunut paljon barometrin elinaikana. Emme ota kuitenkaan jatkuvaa ja kiihtyvää muutosta annettuna. Vuoden 2002

artikkeliimme viitaten, jatkuvasta muutospuheesta voisi päätellä, että juhlabarometrin vastaajaikäluokat olisivat kokeneet 90-luvun alun laman kaltaisen totaalisen tuotantorakenteen murroksen. Hyppy Nokiasta Supercelliin ei kuitenkaan ole niin pitkä kuin neuvostoviennistä avoimeen talouteen.

Tässä artikkelissa nuoriso ymmärretään kulloisenkin barometrin vastaajakohorttien kokonaisuutena, nuorisona. Otamme tarkasteluun muutaman valikoidun teeman ja kysymyksen ja esitämme, miten barometrin vastaajajoukon asenteet ovat muuttuneet tai jättäneet muuttumatta 30 vuoden aikana. Pohdimme myös muutoksen ja pysyvyyden merkityksiä. Teemat määräytyvät väljästi vuoden 2002 artikkelimme teemojen mukaan. Nuorten määrä on esimerkiksi sellainen elinoloihin liittyvä asia, jota kuljetamme mukana, samoin kaupungistuminen. Väljyys tarkoittaa muun muassa sitä, että nostamme esiin perinteisen muuttoliikkeen rinnalle nuorten ”pään sisäisen muuttoliikkeen” Eurooppaan, heidän Eurooppa-asenteensa. Vanhojen teemojen kierrättäminen antanee hieman setämiesmäisen kokonaisvaikutelman, joka toki hyvin kirjoittajia myös kuvaa. Tarkasteltavat teemat on valittu myös sillä perusteella, että niitä on kysytty Nuorisobarometrissä ainakin joitain kertoja 90-luvulta alkaen. Kiinnitimme huomiota teemoihin, joilla on mahdollisia yhteyksiä aiempaan artikkeliimme ja ajatukseen pakkovalinnan sukupolvesta.

Käytännön toteutus tapahtui niin, että Konsta Happonen Nuorisobarometrin konehuoneesta toimitti aineistoja pyyntöjemme mukaan. Pekka Myrskylää kiitämme täydentävistä väestötilastoista.

Massasukupolvien massa ja perheen asema – muuttoliike vie ja muuttoliike tuo

Julistimme parikymmentä vuotta sitten, että emme juutu mannheimilaiseen sukupolviajatteluun, ja sen jälkeen juutuimme siihen. Tämä on ymmärrettävää siksi, että suuria ikäluokkia pidetään viimeisenä oikeana sukupolvena, ja niistä lähdimme liikkeelle mekin. Puhuimme massasukupolvista mobilisoituneiden sukupolvien sijaan. Oli, ja on edelleen, perusteltua esittää jotain sukupolven massiivisuudesta, käytännössä syntyvyydestä ja muuttoliikkeestä.

Kierrätämme rivin aiemmasta artikkelistamme, jossa siteerasimme Kari Rantalaihon (1969) nuorisopolitiikan klassikkoteosta monessa kohtaa. Perheen perustamista hän kuvasi näin: ”Nämä ovat kovia tosiasioita. Nuoresta 22-vuotiaasta opiskelijasta tulee kolmen vuoden kuluessa nelihenkisen perheen huoltaja.” Rantalaihon ennakointi ei osunut kohdalleen erityisen hyvin. Vain muutamaa vuotta kirjan julkaisun jälkeen syntyvyys

putosi jyrkästi. Myöhemmät vuosikymmenet ovat todistaneet kovan tosiasian paljon ennakoitua pehmeämmäksi.

Vähän tiesimme mekin; listasimme kaikki sodanjälkeiset alle 60 000 vauvan vuodet ikään kuin ne olisivat tilapäisiä notkahduksia syntyvyydessä (Hoikkala & Paju 2002, 16). Nyt voimme sen sijaan listata tämän vuosituhannen vuodet, jolloin syntyvyys on ylittänyt 60 000 rajan: vuodet 2009 ja 2010.

Taulukko 1. Väestön määrä Nuorisobarometrin vastaajaikäluokissa vuosina 1994, 1997, 2007, 2017 ja 2023 sekä Nuorisobarometrin 2039 vastaajaikäluokkiin Suomessa syntyneet.

Vuosi	Väestön määrä ikäluokissa 15–29 vuotta
1994	988 822
1997	965 618
2007	993 868
2017	978 132
2023	965 826
2039	792 418 (vuosina 2009–2023 syntyneet)

Taulukosta 1 nähdään, että Nuorisobarometrien perusjoukon koko on pysynyt melko vakaana läpi koko barometrin historian. Jos barometrin teko olisi aloitettu vuonna 1973, kohdeikäluokkiin olisi kuulunut yli 1,27 miljoonaa nuorta huolimatta siitä, että tuhansia nuoria oli muuttanut Ruotsiin. Juhlabarometrin vastaajat ovat syntyneet aikana, jolloin Suomeen on muuttanut enemmän ihmisiä kuin täältä pois. Taulukon alimmalla rivillä ovat vuosina 2009–2023 Suomessa syntyneet. Vuoden 2039 barometriin vastannee joko pieni tai monikulttuurinen joukko nuoria, väestöennuste on jälkimmäisen vaihtoehdon kannalla.

Barometrin 2039 aineistoa kerätessä juhlabarometrin nuorimmasta vastaajaikäluokasta (vuonna 2009 syntyneet) tulee aineiston vanhin kohortti. Heidän syntymävuotensa jälkeen jo valmiiksi laskussa ollut syntyvyys laski vielä lisää. Asiaan herättiin kunnolla, kun syntyvyys alitti 50 000 rajan vuonna 2018. Vuonna 2023 syntyneiden määrä on alle 44 000, mikä on 59 prosenttia kolmekymmentävuotiaiden ikäluokan koosta eikä lähelläkään edes puolta 40-luvun syntyvyyden ennätysvuosista.

Vuoden 2002 artikkelissamme lähdimme liikkeelle suurista ikäluokista, jotka pienenivät maastamuuton seurauksena. Nyt barometreihin vastaavat pienten, mutta maahanmuutosta kasvaneiden ikäluokkien edustajat. Barometrin vastaajaikäluokat ovat siis kasvattaneet massaansa.

Taulukko 2. Vuosina 1995–2009 Suomessa syntyneet ja vastaavan ikäluokan koko Suomessa vuonna 2023.

Ikä	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
Ikäluokan koko 2023	64 81	63639	62978	63356	62248	62584	61274	60182	60865	62252	63649	63375	66413	68368	71034
Syntymävuosi	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999	1998	1997	1996	1995
Suomessa syntyneet yllä olevana vuonna	60430	59530	58729	58840	57745	57758	56630	55555	56189	56742	57574	57108	59329	60723	63067

Taulukko 2 kertoo, että jokainen juhlabarometriin vastannut ikäluokka on suurempi kuin oli Suomessa syntyneiden määrä heidän syntymävuonnaan. Yhteensä kohortteihin on tullut yli 87 000 uutta nuorta, mikä vastaa yli yhtä keskimääräistä ikäluokkaa.

Ajatus avainkokemuksesta (loppuviite: [AVAINKOKEMUS](#)) on pysynyt sukupolvikeskustelussa mukana silloinkin, kun mobilisoitumiseen ei ole kiinnitetty enää huomiota. Nähdäksemme maahanmuutolla kasvavat ikäluokat tarjoavat kaksi tulkintavaihtoehtoa. Ehkä avainkokemukset menettävät merkitystään, koska nuoret tulevat erilaisista kulttuurisista taustoista ja pitävät keskeisinä erilaisia asioita. Tai sitten juuri muuttoliikkeestä ja monikulttuurisuudesta tulee avainkokemus, joka kietoo kokemuksellisesti yhteen Suomeen syntyneet ja tänne muuttaneet nuoret.

Perheen tärkeys barometreissä

Nuorisobarometrissä on kysytty useina vuosina, miten tärkeänä vastaaja pitää sitä, että on 35-vuotiaana perustanut oman perheen ja hankkinut lapsia. Tarkastelemme tässä näiden vastausten jakaumia vuosina 1998, 2007, 2016 ja 2024. Asiaa erittäin tärkeänä pitävien osuus on laskenut vuodesta 1998 tähän päivään 14 prosenttiyksikköä (ilman merkittäviä muutoksia melko tärkeänä pitävien osuudessa). Siirtymä on tapahtunut vain vähän tärkeänä pitävien ja ei lainkaan tärkeänä pitävien ryhmiin. Erittäin tärkeänä perhettä ja lapsia pitävien osuus on laskenut hieman yli puolesta hieman yli kolmannekseen. Melko tai erittäin tärkeänä pitävien osuus on edelleen noin 70 prosenttia, vuonna 1998 se oli 85 prosenttia.

Taulukko 3. Vastaukset barometrin kysymykseen “Kuinka tärkeää sinulle on, että olet 35-vuotiaana saavuttanut seuraavia asioita? Oma perhe ja lapsia.” Osuudet, prosenttia vastanneista. Tarkastelussa vastaukset neljänä vuonna neljään vastausvaihtoehtoon (”en osaa sanoa” -vastaukset eivät mukana).

	Ei lainkaan tärkeää	Vain vähän tärkeää	Melko tärkeää	Erittäin tärkeää
1998	4	10	33	52
2007	3	11	38	48
2016	8	17	29	46
2024	11	18	31	38

Perhe ei siis ole kadonnut arvostettujen asioiden listalta minnekään, mutta sen merkitys on nyt pienempi. On harvinaista, että ylipäänsä minkään kysytyn asian tärkeys Nuorisobarometrissä vähenee ajan myötä. Ystäviä on pidetty perhettä tärkeämpänä niin kauan kuin barometrejä on tehty. Perheen perustaminen on edelleen barometrin perusteella tärkeämpää kuin korkean elintason saavuttaminen, joka kuitenkin on tärkeämpää kuin aiemmin.

Perhettä ei lainkaan tärkeänä pitävien osuus on noussut noin seitsemän prosenttiyksikköä, muutos tosin lähti läheltä nollaa ja osuus on edelleen vain kymmenesosan luokkaa. On toki mahdollista, että kysymykseen liitetty 35 vuoden ikäraja vaikuttaa myös tuloksiin ja havaittuun muutokseen. Vuodesta 1994 vuoteen 2023 ensimmäistä kertaa biologiseksi äidiksi tulleiden keski-ikä on noussut 3 vuotta, 30 vuoden keski-ikä raja ylittyi vuonna 2021. Tämä kertoo paitsi erityisen hienosta väestötilastoinnista, myös perheen perustamisen lykkäytymisestä. Perheen perustaminen on nuorille tärkeää, mutta vähemmän tärkeää kuin ennen.

Kaupunki – pandemian kestävä ympäristö

Piispa (2018) nimeää kaupungin yhdeksi Y-sukupolven (80-luvulla syntyneitä) avainsanoista (loppuviite: [PIISPA](#)). Viimeisimpien Nuorisobarometrien nuorimmat vastaajaikäluokat ovat vielä urbaanimpia kuin Y-polvi, joka on itse huomattavasti urbaanimpi kuin mikään sitä edeltävä polvi. Kaupunkimaistuva elämänmuoto on kestänyt pandemian ja etätyön. Suomen kunnista karkeasti kolmannes on tänä päivänä sellaisia, joissa nuorten ikäluokkien koot ovat tavanomaista koululuokkaa pienempiä. Peruskoulu on ollut vakaa instituutio, mutta koululaisten näkökulmasta väestön keskittyminen ja ikäluokkien pieneneminen ovat muuttaneet maisemaa rajusti. Peruskoulujen määrä on

pienentynyt vuodesta 2005 yli tuhannella ja 40 prosentilla (eikä tämä kehityskulku alkanut tuolloin, vaan saatavilla oleva tilasto).

Alueellisuuden ja kaupunkimaisuuden tarkastelu on jatkumoa edelliselle artikkelillemme, ja jatkuvuutta on ilmiössäkin. Kaupunkiympäristössä asuvien 15–19-vuotiaiden nuorten määrä on kasvanut yli 30 000 nuorella ja kahdeksalla prosentilla. Samassa ikäryhmässä maalla asuvien nuorten määrä on pudonnut yli kolmanneksella, vähennystä on lähes 75 000 nuorta. Ikäryhmässä 20–24-vuotiaat kaupungeissa asuvien määrä on kasvanut lähes neljänneksellä ja maalla asuvien määrä vähentynyt yli neljänneksellä (loppuviite:

[TILASTOLUOKITUS](#)).

Kaupungistuminen on suoranainen kestotrendi. Suurten ikäluokkien kohdalla puhuimme vuonna 2002 muutosta Ruotsiin ja maan sisällä suuresta muutosta (lähiöihin). Edellisen artikkelimme aikaan puhuttiin keskittymisestä kasvukeskuksiin, puutarhakaupunki-idealla taitettuna tosin. Käytimme tuolloin esimerkkinä Pohjois-Karjalan maakuntaa. Totesimme 15–24-vuotiaiden määrän pudonneen siellä 37 000:sta noin 22 000 nuoreen (vuosina 1964–2000). Vuoden 2023 vastaava lukema on alle 18 000 nuorta, ja heistä vajaa 12 000 asui Joensuussa. Trendi näyttää olevan pandemiankestävä, vaikka vuosi 2021 on pieni poikkeus laskevassa nuorten määrässä. Ilomantsissa alakoulujen määrä on pudonnut vajaasta 50:stä yhteen, siis yhteen, muutamassa vuosikymmenessä (loppuviite:

[ILOMANTSI](#)).

Kaupunkimaistuminen on jatkunut koko sen ajan, jota olemme tarkastelleet tässä ja edellisessä artikkelissamme, eli siis ainakin kahden sukupolven ajan, eikä loppua näy. Kaupunkimaisesta elämänmenosta on tullut niin dominoivaa, että se tuskin kelpaisi enää avainkokemukseksi, vaihtoehtoa kun ei juuri kuvastossa enää näy.

Eurooppajytty

Nuorisobarometrissä on kysytty perinteisesti nuorten luottamusta instituutioihin, myös Euroopan unioniin. Ensimmäisen kerran kysymys esitettiin vuonna 1996, ja se on mukana myös vuonna 2024 kerätyssä aineistossa. Euroopan unionin jäsenyys avasi opiskelija- ja nuorisovaihto-ohjelmat suomalaisnuorille. Suomi liittyi unioniin laman keskellä kehnoilla talouslukuilla ja oli pian sen jälkeen varsinainen unionin rahastoista tuettujen nuorisoprojektien saaristo (esim. Paju & Vehviläinen 2001). Schengen-alue ja euro käteisvaluuttana konkretisoivat eurooppalaisuutta. Suomen ensimmäinen EU-puheenjohtajuus vuonna 1999 näkyi ja kuului erityisen paljon nuorisotoimialalla.

Nostamme tässä esiin barometrituloksista havaittavan unionin nauttiman nuorten luottamuksen kasvun, joka on ajoittunut merkittävästi liittymistä myöhäisempään ajanjaksoon. Luottamus on kasvanut huomattavasti: paljon unioniin luottavien osuus on kasvanut vuoden 1996 kymmenestä prosentista 25 prosenttiin vuonna 2024.

Vuodesta 2018 nykyhetkeen vähän luottavien ja epätietoisten joukossa on tapahtunut hienoista kasvua, mutta muutos on pieni. Paljon ja jonkin verran unioniin luottavien osuus oli vuonna 1996 yhteensä 56 prosenttia ja vuonna 2024 puolestaan 73 prosenttia. Ei lainkaan ja vähän luottavia oli vuonna 1996 yhteensä 40 prosenttia ja vuonna 2024 taas 25 prosenttia.

Muutoksen suuruutta korostaa se, että ensimmäiset kymmenen vuotta (vuosien 1996 ja 2006 barometrit) luottamus ennemminkin laski kuin kasvoi. Luottamuksen kasvu nykytasolle tapahtuu jo vuoden 2018 barometrissä. Muutosta ei voi näin ollen selittää Ukrainan sodalla, ja toisaalta ajoitus kertoo, ettei nuoria ostettu eurooppalaisiksi Erasmus-ohjelmilla, ainakaan heti.

Unioniin luottavien osuus on kasvanut, ja kysymys ei ole polarisaatiosta, jossa empivien luokat tyhjätyisivät ääripäihin. Nuoret ovat ottaneet merkittävän mittaisen askeleen Eurooppaan.

Taulukko 4. Vastaukset barometrin kysymykseen “Kuinka paljon luotat seuraavien yhteiskunnallisten instituutioiden toimintaan? Euroopan unioni.” Osuudet, prosenttia vastanneista. Tarkastelussa vastaukset neljänä vuonna neljään vastausvaihtoehtoon (”en osaa sanoa” -vastaukset eivät mukana).

	En lainkaan	Vähän	Jonkin verran	Paljon
1996	11	28	46	10
2006	14	36	39	10
2018	5	18	53	23
2024	6	19	48	25

Unionia kohtaan tunnettu luottamus on kestänyt kasvuvauhdissaan velkakriisin, Brexitin ja unionin laajentumiset. Havaitsemme siis lisääntyntä luottamusta unioniin ilman merkittävää polarisoitumista. Nuoret eivät täysin luota Euroopan unioniin, mutta he luottavat siihen huomattavasti enemmän kuin aiemmin. Unionin nauttima luottamus ei siis ole sen korkeammalla tasolla kuin kunnanvaltuustojen, hallituksen tai eduskunnan, mutta ei alemmallakaan tasolla, ja matkalla ylöspäin. Unioni on tullut muiden instituutioiden rinnalle, ei tilalle. Barometrin perusteella tämä ei ole tapahtunut polarisoivasti, vaan

nuoriso on eurooppalaistunut kautta linjan. Juhlabarometrin tuloksissa tätä kaikkea tukee se, että unioniin liittymistä pidetään hyvänä ratkaisuna enemmän kuin ennen.

Sukupolvisiirtymä oman menestymisen tekemisessä

Edellisen sukupolviartikkelimme teeman kannalta mielenkiintoisin sukupolvisiirtymä barometriaineistossa liittyy menestykseen ja kunkin mahdollisuuksiin vaikuttaa siihen. Barometreissä kysytty väite ”Menestyminen elämässä on itsestä kiinni” tarjoaa hyvän aikasarjan (esitämme jakaumat vuosilta 1997, 2007, 2017 ja 2024) ja mielenkiintoisen muutoksen. Nuorisobarometrien aikana käsitys siitä, mitä menestyminen on, on varmasti muuttunut, mutta sitä ei toisaalta kysymyksessä tarkastellakaan. Kuten juhlabarometrissä todetaan, väitteeseen yhtyy harvempi kuin kertaakaan aiemmin ja sen kiistää useampi kuin kertaakaan ennen. Vuoden 2020 barometrin jälkeen tämä kehityskulku otti harppauksen.

Esitimme vuonna 2002 ajatuksen yksilöllisen pakkovalinnan sukupolvesta. Valitseminen ja ajatus yksilön henkilökohtaisesta vastuusta menestymisessä liittyvät toisiinsa. Vapaus valita ainakin jossain määrin liittyy vastuuseen valintojen seurauksista. Nuorisopolitiikan kulmalla tämä ajattelu ei välttämättä ole muuttunut, mutta nuoret kiinnittyvät vähemmän ajatukseen siitä, että menestyminen olisi vain itsestä kiinni – edelleen paljon, mutta kuitenkin vähemmän.

Väitteeseen yhtyi täysin 64 prosenttia Nuorisobarometrin vastaajista vuonna 1997. Vuonna 2024 osuus oli enää 27 prosenttia, lähes kolmannes vastaajista oli vaihtanut toiseen vaihtoehtoon. Jokseenkin samaa mieltä väitteen kanssa olevien osuus on kasvanut samalla aikavälillä 15 prosenttiyksikköä, mikä hieman taittaa muutoksen dramatiikkaa.

Taulukko 5. Vastaukset barometrin kysymykseen ”Menestyminen elämässä on itsestä kiinni”. Osuudet, prosenttia vastanneista. Tarkastelussa vastaukset neljänä vuonna neljään vastausvaihtoehtoon (”en osaa sanoa” -vastaukset eivät mukana).

Vuosi	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
1997	64	33	2	1
2007	51	42	5	1
2017	44	42	11	2
2024	27	48	22	3

Muutos on tapahtunut tasaisen nopeasti. Täysin eri mieltä on edelleen vain kolme prosenttia, eikä nousua yhdestä prosentista kannata kunnolla nousuksi edes kutsua. Täysin samaa mieltä olevien joukko on pienentynyt selvästi ja siirtynyt lievemmin ilmaistuihin keskivaihtoehtoihin. Jollain tapaa erimielisten joukkoon on siirtynyt yli viidesosa vastaajista.

Muutos on merkittävä, olkoonkin, että se ei kerro mitään siitä, mistä menestyminen sitten on kiinni. Barometrin muutokset eivät kerro myöskään suoraan nuorisopolitiikan linjasta; se voi tietenkin edelleen markkinoida oman onnen sepän ajatusta, kauppa vain käy huonommin.

Selitystä muutokselle on hyvä etsiä aluksi yksinkertaisimmasta vaihtoehdosta: menestys todella ei ole itsestä kiinni, ja nuoret näkevät tämän omissa piireissään ja arjessaan selvemmin kuin aiemmin, esimerkiksi varallisuuseroina. Viimeinen reilu vuosikymmen on ainakin tarjonnut liikehdintää instituutioihin osoittavassa suunnassa. Me too -liike (maailmanlaajuinen huomio vuodesta 2017), Black Lives Matter -liike (maailmanlaajuinen huomio vuodesta 2020), Tahdon2013-kansalaisaloitekampanja (tasa-arvoisen avioliittolain puolesta) sekä Elokapina (toiminta alkanut vuonna 2018) ovat kaikki nuoriin liitettyjä ja paljon julkisuudessa olleita joukkoliikkeitä, jotka osoittavat kohti kulttuurisia ja institutionaalisia ongelmia. Menestyminen ei ole vain asenne, ajattelee aiempaa suurempi osa nuorista (loppuviite: [IHAN TAVALLISIA](#)).

Toisaalta syntymäkodilla todella on merkitystä sen kanssa, miten nuoret pärjäävät perinteisessä merkityksessä koulutuksen hankkimisessa ja kaidalla tiellä pysymisessä. Tulo- ja varallisuuserot näkyvät asumisessa, pukeutumisessa ja vapaa-ajassa. Se ei sinällään ole mitenkään uutta, mutta lapsiperheköyhyys ja koulujen eriytyminen ovat olleet myös paljon esillä. Vuonna 1997 syntyneistä tehdyn kohorttitutkimuksen perusteella vanhemmat näyttävät onnistuvan siirtämään menestystään jälkipolville (Ristikari ym. 2018).

Valtaosa nuorista yhtyy edelleen ajatukseen siitä, että menestyminen on itsestä kiinni. Osuus on pudonnut merkittävästi, mutta lähtötaso oli todella korkealla, 97 prosentissa. Ihan kaikki ei ole mahdollista, vaikka uskoisi unelmiinsa – tämän havaitsemista ei voi ihan huonona asiana pitää. Edellä kuvattu siirtymä on merkittävä, mutta edelleen nuorten perusasenne on se, että menestys on itsestä kiinni.

Mielenkiintoisesti ne, jotka katsovat menestyksen olevan itsestä kiinni, suhtautuvat tulevaisuuteen optimistisemmin kuin muut (Happonen & Kiilakoski 2025, 85). Toisin kuin vihjasimme, yksilön vastuuta korostava näkemys indikoi tulevaisuususkkoa ja toimijuutta enemmän kuin valinnan paineeseen puristuvaa yksilöä (ks. myös Rikala 2021).

Luokittelua, diagnoosia ja lääkettä

Sinä aikana, kun Nuorisobarometriä on tehty, lapsia ja nuoria on lääkitty, erityisopetettu ja sijoitettu pois syntymävanhempien luota enemmän kuin koskaan. Tarkoitus on tietenkin ollut tukea ja turvata lasten elinoloja, turvallisuutta ja kyvykkyyksiä. Samalla tähän käytettävistä keinoista on muodostunut lähes massamittaista toimintaa. Juhlabarometriin vastanneista yli 16 prosenttia muistaa perheensä olleen tekemisissä lastensuojelun kanssa. Osuus on suurempi kuin kertaakaan aiemmin barometrissä, ja se on noussut kuusi prosenttiyksikköä yhdeksässä vuodessa. Erityistä tukea ja tehostettua tukea saaneiden peruskoulun oppilaiden yhteismäärä oli puolestaan vuonna 2023 lähes 150 000, mikä vastaa melkein kolmea ikäluokkaa.

Ensimmäiseen barometriin (1994) vastanneiden ikäluokat ovat taulukon 6 osoittaman verran olleet vähemmän masennuslääkittyjä, erityisopetettuja ja sijoitettuja. Nämä eivät ole tietenkään ainoat muutosta kuvaavat mittarit; koko neurokeskustelu ja siihen liittyvä diagnosointi on lisääntynyt aivan viime vuosienkin aikana huomattavasti.

Taulukko 6. Muutokset depressiolääkkeistä korvausta saaneiden, sijoitettujen lasten ja erityisopetusta saaneiden peruskoulun oppilaiden määrässä barometrin “elinaikana” (vuodet 1994 ja 2023). Henkilöä, lukumäärät sekä muutos, prosenttia (ei suhteutettu ikäluokkien kokoon). (Lähteet: Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet; Tilastokeskus 2020, 2024).

	1994	2023	Muutos (1994–2023)
Depressiolääkkeistä korvausta saaneet 13–17-vuotiaat	385	16 231	+ 4116 %
Depressiolääkkeistä korvausta saaneet 18–24-vuotiaat	3 559	38 118	+ 971 %
Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0–17-vuotiaat	9 228	17 299	+ 87 %
Erityistä tukea saaneet peruskoulun oppilaat (loppuviite: ERITYISTÄ)	17 013 (vuonna 1995)	59 059	+ 247 %

Tämä kaikki ei ole ristiriidassa yksilöllistymisen kanssa. Se kertoo lähinnä siitä, miten kasvavan joukon yksilöllistymistä arvioidaan, diagnosoidaan ja kirjataan erilaisiin järjestelmiin. Hyvinvoinnin ja yksilöllisen pakkovalinnan polvet ovat kulkeneet matkan yhteiskunta- ja koulutustakuusta terapiatakuuseen.

Häiriökysyntä, poislähtämisen kulttuuri, rakenteellinen välinpitämättömyys, medikalisaatio – ainakin näillä termeillä on kuvattu ilmiötä, jossa asiat ja ihmiset ohjautuvat yhä enemmän juuri tätä yhtä asiaa hoitavalle specialistille. Tutkimuksen kannalta mielenkiintoista on, että kuvatun aikavälin alkupäässä Foucault oli perusviitteenä erittäin monessa yhteiskunnallisessa tutkimuksessa. Nyt viitteitä häneen ei juuri näe, vaikka muuttunut tilanne kaipaisi kriittistä ja koko taustalla olevaa järkeilyä analysoivaa otetta (poikkeuksena ks. Brunila ym. 2011; Hoikkala 2019). Edellä esimerkein kuvattu kehitys oli täydessä vauhdissa kirjoittaessamme aiempaa artikkeliamme vuosituhannen vaihteessa, mutta emme sitä silloin noteeranneet.

Juhlabarometriin vastanneet ovat vähemmän sitä mieltä, että menestyminen on itsestä kiinni. Samaan aikaan nuoret ovat aiempaa enemmän erilaisten itsen luokittelujen ja oloa tai suoriutumista tukevien tekniikoiden toteuttajina ja kohteina. Emme edes yritä väittää mitään siitä, mitä pillereiden sisällä on tai onko jossain ylireagointia, korostamme vain ilmiön laajuutta.

Lisätään edellä kuvattuun algoritmit, älykellot, treenisovellukset, paikannukset, maksudata, kanta-asiakasjärjestelmät, koulurankingit, valmennuskurssit, valvontakamerat, kasvojentunnistus, geenitestit ja kaikki, mitä emme osaa lisätä ja mistä emme edes tiedä. Yksilölliset valinnat tehdään ennen näkemättömässä digitaalisessa häkissä. Data ei muuta miksiäkään sitä, että valita pitää, ehkä enemmän ja aiemmin kuin ennen. Ajatusta yksilöllisen valinnan polvesta ei ole tarvetta muuttaa, mutta olosuhteet, jossa valintoja tehdään, ovat edelleen radikalisoituneet. Juuri tällä hetkellä käytävä keskustelu painotettujen luokkien asemasta sopinee esimerkiksi siitä, miten aikanaan esittämämme esimerkit ovat kypsyneet ajan saatossa. Yksilöllisten valintojen yhteiskunnalliset seuraukset tulevat nyt esiin.

Lisätään tähän vielä barometrin osoittama lisääntynyt kokemus vähemmistöön kuulumisesta. Naisista niukka enemmistö kokee kuuluvansa vähemmistöön ja miehistä niukka vähemmistö (!). Kaikki luokittelu ei ole ongelmaperustaista. On myös painotettuja luokkia ja erityislukioita. Jos yksilöllisen pakkovalinnan sukupolven määritelmä pitäisi korvata jollain, *sukupolvi ilman taviksia* olisi yksi vahva ehdokas.

Lopuksi

Juhlabarometriin vastanneet nuoret kuuluvat ikäluokkiin, jotka ovat merkittävästi kasvattaneet massaansa syntymävuoden jälkeen. Kaikkiin vastaajaikäluokkiin kuuluvien yhteenlaskettu määrä on noin 90 000 henkilöä suurempi kuin kyseisten ikäluokkien syntymävuosina Suomessa syntyneiden yhteismäärä. Muutos on nettomaahanmuuton aiheuttamaa; ikäluokat ovat monikulttuurisempia ja kaupunkilaisempia kuin aiemmat barometriin vastanneet. He pitävät perheen perustamista tärkeänä, mutta eivät niin tärkeänä kuin aiemmat barometrien vastaajat. Barometrien perusteella nuoret ikäryhmänä ovat ottaneet yhtenäisen askeleen Euroopan unionin suuntaan, ilman polarisaatiota. Tässä artikkelissa emme ole paljon käsitelleet nuorisopolitiikkaa, toisin kuin vuonna 2002, mutta palaamme silti edellisen artikkelin sukupolviteemaan.

Nuorisobarometri sai alkunsa 90-luvun alun lamassa, ja samaan murrokseen sijoitimme ajatuksen yksilöllisen pakkovalinnan sukupolvesta. Nähdäksemme perusajatus on edelleen kestävä, vaikka pakkovalintaan terminä voi toki kohdistaa kritiikkiä. Mahdollisuus valita on positiivinen asia yleensä. Lasten ja nuorten osallisuus, mahdollisuus vaikuttaa ja valita, on ollut yksi keskeinen painopiste Nuorisobarometrin elinaikana. Valinta on kuitenkin ongelma, jos sitä on liian paljon liian varhain ja tuloksena on ”varhainen ja harhainen erikoistuminen”. Yhteys edellä kuvattuun masennuslääkkeiden käytön yleistymiseen on mahdollinen, mutta tässä yhteydessä emme väitä enempää.

Olemme edellä osoittaneet kohtia, joissa vuoden 2002 artikkelimme teki virhearvioita tai jätti olennaisen arvion kokonaan tekemättä. Itse pakkovalinnan ajatus kuitenkin osuu melko hyvin kohdalleen, vaikka pakkovalinta ei ollut tuolloin vielä olosuhteiltaan radikalisoitunut. Yksilövastuun ja optimismin välinen positiivinen yhteys kylläkin on tulkintamme kannalta arveluttava. Samalla on todettava, että aikanaan esittämästämme kehityksen liikevoima ei ehkä riitä enää pitkälle.

Entä hyvinvoinnin sukupolven paluu? Maksuton toinen aste, perustulokokeilu ja terapiatakuu viittaisivat paluuseen 80-luvulle. Maksuton toinen aste on merkittävä ja mittaluokaltaan suuri uudistus. Se on myös jatkumoa peruskoulu-uudistukselle. Toisaalta se vaikuttaa vain maksuttomuuteen, eikä esimerkiksi tuo ammatillista ja lukiokoulutusta lähemmäs toisiaan. Se ei myöskään estä toisen asteen oppilaitosten fyysistä etäätymistä nuorista. Merkittävä uudistus se toki on, mutta vähän yksinäinen lajissaan. Terapiatakuuta valmistellaan, ja takuu yleisenä ideana kieltämättä on kuin paluu 80-luvulle. Takuu tässä tapauksessa merkitsee kuitenkin lähinnä sitä, että erikseen valmistellaan jotain, mikä perusterveydenhuollossa pitäisi tapahtua muutenkin. Siksi sitä ei ole aihetta liittää

ekspansiiviseen politiikkaan sellaisenaan. Perustulokokeilu puolestaan oli vain kokeilu, eikä nuoriso ollut siinä erityisenä kohderyhmänä.

Teknologinen muutos on ollut nopeaa ja se on muovannut elämäämme paljon. Teknisiin laitteisiin nuoret ikäluokat yhdistetään varmasti. Tänä päivänä jokaisen taskussa on enemmän laskentatehoa kuin oli Apollossa, jolla lennettiin kuuhun. Nykytilanteeseen, jossa puhelimissa on älyä, somea ja kameraa yllin kyllin, siirryttiin 2010-luvun alkupuolella. Tekninen kehitys on ollut sen verran vauhdikasta, että nuoret kohortit ovat kokeneet sen väistämättä eri tavoilla. Noin 90-luvun puolivälissä syntyneet kävivät vielä yläkoulunsa ilman nettiin kytkettyjä kännyköitä. Kehitys nähdäksemme kiihdyttää sitä, mistä ajatus yksilöllisen pakkovalinnan polvesta syntyi.

Nuorisobarometri on 90-luvun lama-ajan tuote niin kuin yksilöllisen pakkovalinnan polvikin. Huoli siitä, että nuoriso kokonaisuudessaan hylkäisi palkkatyön yhteiskunnan perustana, ei ole realisoitunut. Barometrissä on esitetty useasti seuraava väittämä: ”Ottaisin mieluummin tilapäistäkin työtä kuin eläisin työttömyyskorvauksella, jos käteen jäävä tulo olisi yhtä suuri.” Tämä kysymys on barometrin kovassa ytimessä enemmän kuin mikään toinen. Viimeksi väite esitettiin vuonna 2019. Ajatukseen täysin yhtyvien osuus on pudonnut, mutta muutokset ovat maltillisempia kuin edellä esitellyt perheen perustamiseen tai Euroopan unionin luottamukseen liittyvät muutokset. Voitaneen todeta sama kuin ensimmäisen barometrin jälkeen: barometri tuottaa edelleen ”hyviä tuloksia”.

Vieläkö on sukupolvia? Viime vuosien tapahtumat koronasta luontokadon kautta Natoon ja Ukrainaan ovat mittaluokaltaan sellaisia, että niin sanotun avainkokemuksen kriteerit täyttyvät. Nuorisobarometri kertoo, että kiinnostus politiikkaan on kasvussa nuorten parissa ja korkeimmillaan koko barometrin tekemisen aikana. Edellytykset jaettujen kokemusten muodostamille massasukupolville pitäisi olla olemassa. Kokonaan ei voi sulkea pois edes mobilisoituneita sukupolvia sikäli, jos kiinnostus politiikkaan jatkaa kasvuaan. Kysymme kuitenkin kykenemättä vastaamaan: Miksi nuoriso näytti lamaantuvan ja eristyvän korona-aikana? Miksi kapina jäi rokote kriittiselle vanhustolle ja punaniskaistolle?

Nuoret eivät usko menestyksen olevan vain itsestä kiinni – eivät niin paljon kuin ennen, vaikka paljon uskovatkin. Toivomme todellisuuden osoittavan ajatuksemme yksilöllisen pakkovalinnan sukupolvesta vääräksi.

Lähteet

Brunila, Kristiina & Harni, Esko & Saari, Antti & Ylöstalo, Hanna (2021) *Terapeuttisen vallan käsitteellisiä näkökulmia ja historiallisia kehityskulkuja*. Teoksessa Kristiina Brunila, Esko Harni, Antti Saari & Hanna Ylöstalo (toim.) *Terapeuttinen valta. Onnellisuuden ja hyvinvoinnin jännitteitä 2000-luvun Suomessa*. Tampere: Vastapaino, 13–30.

Happonen, Konsta & Kiilakoski, Tomi (toim.) (2025) *Nuoruuden kolme vuosikymmentä. Nuorisobarometri 2024*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 251, valtion nuorisoneuvoston julkaisuja, nro 78. Helsinki: valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura & opetus- ja kulttuuriministeriö.

Hoikkala, Tommi (2019) *Kasvun maiseman sosiologia*. Teoksessa Maija-Liisa Kataikko (toim.) *Kasvun maisema. Yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja kokonaisvaltaista kohtaamista*. Jyväskylä: Kasvun maisema -ESR-hanke, Jyväskylän kaupungin nuorisopalvelut, 87–110. <https://www.jyvaskyla.fi/kaupunki-ja-paatoksenteko/strategia-ja-kehittaminen/hankkeet/kasvun-maisema-hanke> (Viitattu 15.4.2025.)

Hoikkala, Tommi & Paju, Petri (2002) *Nuorisopolitiikka ja sukupolvien ehdot*. Teoksessa Heikki Silvennoinen (toim.) *Nuorisopolitiikka Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 29. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 14–31.

Hoikkala, Tommi & Paju, Petri (2008) *Entä nuoremmat sukupolvet? Sukupolvitutkimus ja nuorisopolitiikka*. Teoksessa Semi Purhonen, Tommi Hoikkala & J. P. Roos (toim.) *Kenen sukupolveen kuulut? Suurten ikäluokkien tarina*. Helsinki: Gaudeamus, 270–294.

Hoikkala, Tommi & Paju, Petri (2025) *Nuorisobarometrin synty ja kehys: yhteiskuntapoliittinen essee*. Työpaperi. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Julkunen, Raija (2001) *Suunnanmuutos. 1990-luvun sosiaalipoliittinen reformi Suomessa*. Tampere: Vastapaino.

Mannheim, Karl (1927) *Essays on the Sociology of Knowledge*. Lontoo: Routledge & Kegan Paul.

Martti, Marja-Riitta (2012) *Sisällissodan varjossa, aatteen valossa. Arvo A. Laakson tie punaorvosta kommunistiksi Karl Mannheimin sukupolviteorian mukaan*. Historian pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.

Paju, Petri & Vehviläinen, Jukka (2001) *Valtavirran tuolla puolen*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura & Sitra.

Piispa, Mikko (2018) *Yhdeksän sanaa Y-sukupolvesta*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Teos.

Quart, Alissa (2003) *Brändätyt: ostetaan ja myydään nuoria*. Helsinki: Like.

Rantalaiho, Kari (1969) *1970-luvun nuorisopolitiikka*. Kansalaiskasvatuksen keskuksen julkaisuja numero 6. Helsinki: Kansalaiskasvatuksen keskus.

Rikala, Sanna (2021) Masentuneiden nuorten kamppailuja työkyvyttömyyden hallinnasta. Teoksessa Kristiina Brunila, Esko Harni, Antti Saari & Hanna Ylöstalo (toim.) *Terapeuttinen valta. Onnellisuuden ja hyvinvoinnin jännitteitä 2000-luvun Suomessa*. Tampere: Vastapaino, 123–150.

Ristikari, Tiina & Keski-Säntti, Markus & Sutela, Elina & Haapakorva, Pasi & Kiilakoski, Tomi & Pekkarinen, Elina & Kääriälä, Antti & Aaltonen, Mikko & Huotari, Tiina & Merikukka, Marko & Salo, Jarmo & Juutinen, Aapo & Pesonen-Smith, Anna & Gissler, Mika (2018) *Suomi lasten kasvuympäristönä. Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 210. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Roos, J. P. (1987) *Suomalainen elämä*. Helsinki: SKS.

Roos, J. P. (2005) Laajat ja suppeat sukupolvet. Sukupolviliikkeet suurten ikäluokkien ympärillä. Teoksessa Antti Karisto (toim.) *Suuret ikäluokat*. Tampere: Vastapaino, 208–221.

Silvennoinen, Heikki & Nieminen, Juha (2002) Nuotiopiiristä peruspalveluksi. Teoksessa Heikki Silvennoinen (toim.) *Nuorisopolitiikka Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 29. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 32–60.

Soikkanen, Timo & Vares, Vesa (1998) Sukupolvi selittäjänä Suomen historiassa. *Historiallinen aikakauskirja* 96 (1/1998), 37–53.

Tammi, Tuukka (2012) Ihan tavallisia lastensuojeluasioita. *Yhteiskuntapolitiikka* 77 (6), 597–598.

Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

<https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/index> (Viitattu 28.4.2025.)

Tilastokeskus (2020) Liitetaulukko 7. Erityistä tukea saaneet peruskoulun oppilaat 1995–2019. https://stat.fi/ti/erop/2019/erop_2019_2020-06-05_tau_007_fi.html (Viitattu 28.4.2025.)

Tilastokeskus (2024) Taulukko 137b – Tehostettua tai erityistä tukea saaneet peruskoulun oppilaat tukimuodoittain ja alueittain, 2020–2023.

https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_erop/statfin_erop_pxt_137b.px/

(Viitattu 28.4.2025.)

Virtanen, Matti (2001) *Fennomanian perilliset. Poliittiset traditiot ja sukupolvien dynamiikka*. Väitöskirja. Helsinki: SKS.

Loppuviitteet

AVAINKOKEMUS: Yleensä ajatellaan, että termi on Matti Virtasen (2001) kekseliäs tulkinta Mannheimin (1927) mobilisoituneiden sukupolvien teorian ns. formatiivisten kokemusten termistä. J. P. Roos (2005) on penäntynyt Virtaselta tietoa termin luonteesta ja alkuperästä. Virtanen vastasi Roosille, että hän on omaksunut avainkokemuksen termin historian tutkijoilta ja nimenomaisesti artikkelista ”Sukupolvi selittäjänä Suomen historiassa” (Soikkanen & Vares 1998). Katso myös Martti (2012, 13 [alaviite 26]).

ERITYISTÄ: Tehostettua tukea saaneiden oppilaiden määrä on lähes nelinkertaistunut vuodesta 2015, mistä saatavilla oleva tilastointi alkaa.

IHAN TAVALLISIA: Yksi mielenkiintoinen keskustelu yksilö- ja rakennekoulukuntien kesken nähtiin 2010-luvun alkupuolella ”Ihan tavallisia asioita” -kampanjan ympärillä (ks. Tammi 2012).

ILOMANTSI: Tässä Helsingin Sanomien jutussa asiasta tarkemmin:
<https://www.hs.fi/suomi/art-2000009124230.html> (Viitattu 28.4.2025.)

KASVUPYRÄHDYS: Lamaan 90-luvun alussa liittyi voimakas rakennemuutos, jota Neuvostoliittoon kohdistuvan viennin lakkaaminen vahvisti. Alkava talouskasvu liittyi uusiin aloihin, joihin vanhoilla koulutuksilla ei ollut juuri asiaa. Henkilö- ja perhetasolla vaurastuminen saattoi olla hyvin nopeaakin, kuten keskustelu optiomiljonääreistä osaltaan kertoo.

MAKSUTON TOINEN: Maksuton toinen aste on mittaluokaltaan niin merkittävä uudistus, että vastaavaa on nähty edellisen kerran hyvinvoinnin sukupolven nuoruudessa, ekspansiivisen nuorisopolitiikan aikakaudella. Ensimmäinen ikäluokka, jolle uudistus realisoitui, on syntynyt vuonna 2005.

MANNHEIM: Nuoruuden muiden vertaisten kanssa eletyt kokemukset painottuvat Karl Mannheimin (1927) klassisessa sukupolviteoriassa, jossa historiallinen periodi ja sen

tapahtumat ovat olennaisia. Ne muokkaavat otollisen kasvuvaiheen (17–25-vuotiaat, joita Mannheim [1927, 295, 300] luonnehtii *Erste Erfahrung / Fresh Contact* -käsiteparein) nuorten kehitystä ja vaikuttavat merkittävästi siihen, miten eri sukupolvet ymmärtävät maailmaa, tehtäviään ja sosiaalisia suhteitaan. Mannheimin teoriassa sukupolvi ei ole vain ikäryhmä, vaan se on yhteinen, jaettu kokemus, joka syntyy erityisten historiallisten olosuhteiden (sodat, kriisit, mullistukset, jaetut traumat) ja kulttuuristen ilmiöiden virittämänä, mikä luo perustan sukupolven kollektiiviselle tietoisuudelle. Mannheim puhuu nimenomaan mobilisoituneista sukupolvista ja sukupolviyksiköistä (fraktioista), jotka aktivoituvat yhteiskunnallisiin liikkeisiin ja toimintaan vastauksina ajankohdan heittämiin haasteisiin sekä muutoksiin. Ei siis riitä, että sukupolveen kuuluvat ovat syntyneet historiallisesti ja sosiaalisesti samantapaisiin oloihin. Muodostaakseen erillisen sukupolven heidän on muodostettava historiallinen ja sosiaalinen yksikkö, jolla on tietoisuus itsestään erityisenä sukupolvena. Tuohon tehtävään eivät kaikki ikäluokan jäsenet aktivoidu; sen sijaan ikäluokkien eliitit mobilisoituvat, muodostavat fraktioita ja pyrkivät luomaan erityisiä sukupolvitietoisuuksia ajankohdan kohorttiryhmiä jäsenille.

Tekstissämme ei siis kuvata Mannheimin teorian hengessä mobilisoituneita sukupolvia. Sen sijaan kuvaamme massasukupolvia J. P. Roosin (1987) *Suomalainen elämä* -teoksen hengessä. Roos erottaa neljä sukupolvea. 1900-luvun kahdella ensimmäisellä vuosikymmenellä syntyneet kuuluvat sotien ja pulan sukupolveen. 1920-luvun puolivälin ja 1930-luvun lopun välisenä aikana syntyneet muodostavat sodanjälkeisen jälleenrakennuksen ja nousun sukupolven. Toisen maailmansodan aikana tai sen jälkeen 1940-luvulla syntyneet muodostavat suuren murroksen sukupolven. 1950-luvulla syntyneitä Roos kutsuu lähiöiden sukupolveksi. Tähän jaotteluun sijoitimme artikkelimme (Hoikkala & Paju 2002) ja katsoimme, että nuorten elinolot muodostavat (ei-mannheimilaisen) sukupolvikokemuksen perustan. Näin pääsimme keskustelemaan hyvinvoinnin sukupolvesta ja yksilöllisen pakkovalinnan sukupolvesta. Sukupolvia koskevinä nimikkeinä niissä on kysymys tutkijoiden sosiologisen mielikuvituksen hedelmistä.

PAITA: Kuvaavana esimerkkinä tästä lama-aikaisen ministerin toteamus siitä, että ”tästä emme nouse toistemme paitoja pesemällä”. Edes palveluelinkeinoilla ei ollut oikein tilaa oikeiden töiden joukossa.

PIISPA: Mikko Piispa esittelee oman sukupolvensa, 1980-luvulla syntyneet ”yyt”, avainsanojen avulla kirjassaan *Yhdeksän sanaa Y-sukupolvesta*. Kaupunki on yksi Piispan valitsemista avainsanoista. Tämän tekstin kannalta olennaista on korostaa sitä, että Y-

polven kaupunkimaisuus on erittäin todellista, mutta se on myös poikkileikkaus sitä ennen ja sen jälkeen edenneelle kaupungistumiselle.

TILASTOLUOKITUS: Kaupunki ja maaseutu tässä yhteydessä perustuvat luokitukseen, jota Tilastokeskus käyttää väestötilastossaan. Luokituksen on laatinut Suomen ympäristökeskus yhdessä Oulun yliopiston maantieteen laitoksen kanssa. Tarkastelussa kaupunkiympäristön ja maaseutuympäristön alaluokat on laskettu yhteen.

https://stat.fi/meta/kas/kaupunki_maaseu.html (Viitattu 28.4.2025.)